Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2024/6881

2024 11 28

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Kovos su klimato kaita finansavimas Naujos veiksmų gairės dideliems klimato srities užmojams ir DVT įgyvendinti

(nuomonė savo iniciatyva)

(C/2024/6881)

Pranešėja: **Antje GERSTEIN**

Bendrapranešėjis: **Kęstutis KUPŠYS**

Patarėjai:	Phoebe KOUNDOURI (pranešėjos) Marina OLSHANSKAYA (bendrapranešėjo)
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2024 1 18
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnis 2 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2024 9 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2024 9 19
Plenarinė sesija Nr.	590
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	141/1/5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK ragina pripažinti, kad kovos su klimato kaita finansavimas yra sudėtingas mechanizmas, skirtas sutelkti išteklius ir palengvinti perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir atsparios ateities. Tai apima finansinius išteklius, skirtus tiek klimato kaitos švelninimo, tiek prisitaikymo prie jos pastangoms ir glaudžiai susietus su kompensavimu („nuostoliai ir žala“) ir teisingos pertvarkos finansavimu.

1.2. EESRK pabrėžia labai svarbų viešųjų finansų vaidmenį prisitaikymo prie klimato kaitos srityje. Kitaip nei vykdant klimato kaitos švelninimo projektus, kurių sėkmę galima kiekybiškai įvertinti pagal sumažintą išmetamųjų teršalų kiekį ir finansinę grąžą, vertinti prisitaikymo prie klimato kaitos projektus yra sudėtingiau, nes tam reikia specialių stebėsenos mechanizmų ir sudėtingų duomenų. Panašiai kaip ir klimato kaitos švelninimo projektų atveju, veiksmingoms prisitaikymo priemonėms paprastai reikia ilgalaikių investicijų į gamtos procesais grindžiamus sprendimus, infrastruktūrą, technologijas ir gebėjimų stiprinimą. Norint užtikrinti šių projektų finansavimą, reikia ilgalaikio viešojo ir privačiojo sektorių subjektų įsipareigojimo, o tai gali būti sudėtinga atsižvelgiant į konkuruojančius prioritetus ir neužtikrintus būsimus finansavimo srautus.

1.3. EESRK tvirtina, kad galimybės vietos iniciatyvoms, visuomeniniams judėjimams ir socialiniams partneriams gauti finansavimą kovai su klimato kaita yra gyvybiškai svarbios siekiant plėsti klimato srities veiksmus, ir tai atspindi ES patirtį skatinant prasmingus pokyčius ir didinant bendruomenės atsparumą.

1.4. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad mišrusis finansavimas, kai viešasis sektorius atlieka svarbų vaidmenį mažinant privačiųjų investicijų riziką, yra labai naudingas. Reikia skubiai įtraukti sprendimus ([1]), kuriais privatusis sektorius būtų skatinamas naudoti savo finansinius išteklius ir aktyviai dalyvauti nacionaliniuose ir regioniniuose prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo planuose. Tačiau dėl to viešiesiems finansams ir darbuotojams neturėtų būti užkrauta neproporcingai didelė našta.

([1]) Įskaitant privačiojo sektoriaus įvairovę, kaip nurodyta 2015 m. 3-iosios tarptautinės vystymosi finansavimo konferencijos ataskaitos 35 dalyje https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/241/03/pdf/n1524103.pdf.

1.5. EESRK pritaria įtakingam ECB vaidmeniui propaguojant atsparumą, biologinę įvairovę ir į klimato kaitą orientuotą finansinę praktiką, visų pirma sudarant palankesnes sąlygas investicijoms į prisitaikymą prie klimato kaitos ir užtikrinant, kad finansiniai srautai būtų suderinti su Paryžiaus susitarimo tikslais.

1.6. EESRK pabrėžia, kad reikia visapusiško požiūrio į skolos mažinimą siekiant nutraukti įsiskolinimo ir nepakankamų investicijų į, be kita ko, prisitaikymą prie klimato kaitos ciklą, dėl kurio didėja pažeidžiamumas, ir sustiprinti su DVT siejamų obligacijų vaidmenį.

1.7. EESRK pritaria neseniai ES pateiktiems pasiūlymams, kad derybose dėl naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto kovos su klimato kaita finansavimo tikslo turėtų būti siekiama, kad kovos su klimato kaita finansavimas: 1) geriau atitiktų paskirtį ir būtų palankesnis biologinei įvairovei ([2]), 2) būtų didesnis jo poveikis ir būtų užtikrinta, kad jis būtų a) paprastesnis, veiksmingesnis ir prieinamesnis, b) mažiau biurokratiškas, c) labiau orientuotas į lyčių aspektą ir 3) galėtų būti tiksliau orientuojamas į pažeidžiamiausias šalis ir bendruomenes.

1.8. EESRK nuomone, visi kovos su klimato kaita finansavimo srautai pagal Paryžiaus susitarimą turėtų atitikti teisingos pertvarkos koncepcijos dvasią, pabrėžiant būtinybę neperžengti saugaus ir teisingo Žemės eksploatavimo ribos ir laikytis platesnių socialinių ir ekonominių tikslų, kurių pagrindas – DVT.

2. **Esminiai kovos su klimato kaita finansavimo ramsčiai**

2.1. Pražūtingas klimato krizės poveikis jaučiamas tiek Europoje, tiek visame pasaulyje. Praėję metai (2023 m.) buvo pirmieji metai istorijoje, kai kiekvieną metų dieną užfiksuota temperatūra buvo 1 °C arba daugiau aukštesnė nei ikipramoninio laikotarpio temperatūra. Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis ([3]), be pražūtingo poveikio sveikatai ir biologinei įvairovei, dėl klimato kaitos patiriami didžiuliai finansiniai nuostoliai – apie 16,3 mln. USD per valandą, ir numatoma, kad pasaulio išlaidos iki 2050 m. turėtų išaugti iki daugiau kaip 30 trln. USD per metus ([4]).

2.2. Atotrūkis tarp klimato politikos veiksmams skiriamų išteklių ir neatidėliotinų poreikių imtis klimato politikos veiksmų skaičiuojamas trilijonais. Šio dešimtmečio pabaigoje poreikiai siekia 6–12 trln. USD (kasmet), o naujausi suvestiniai ir vidutiniai 2021–2022 m. duomenys rodo, kad metiniai kovos su klimato kaita finansavimo srautai pasiekė beveik 1,3 trln. USD ([5]).

2.3. Investicijų, kurių reikia kovai su klimato kaita, mastas gerokai viršija dabartinį finansavimo lygį, todėl vyriausybėms, įmonėms ir pilietinei visuomenei reikia derinti pastangas siekiant veiksmingai sutelkti išteklius. EESRK pažymi, kad dedama daugiau pastangų kuriant inovatyvius finansinius mechanizmus žaliosioms investicijoms ir žaliosioms inovacijoms skatinti. ES vadovavo pasaulinėms pastangoms propaguoti priemones ir gebėjimų stiprinimą, sudaryti palankesnes sąlygas moksliniams tyrimams ir inovacijoms ir rasti tarpsektorinę sinergiją kovos su klimato kaita finansavimo srityje.

2.4. Dauguma esamų finansinių išteklių buvo skirti klimato kaitos švelninimo pastangoms, o konkrečiai prisitaikymui prie klimato kaitos skirtos lėšos sudarė tik 63 mlrd. USD (mažiau nei 5 proc. viso kovos su klimato kaita finansavimo), visų pirma iš viešųjų lėšų. Kad būtų pasiekti klimato tikslai, besivystančioms šalims prisitaikymo prie klimato kaitos projektams reikia iki 387 mlrd. USD per metus ([6]). ES vieną iš penkių ES misijų skyrė prisitaikymui prie klimato kaitos; tačiau 2022 m. ES subnacionalinės valdžios institucijos iš viso investavo 8,3 mlrd. EUR, nors apskaičiuota, kad iki 2030 m. prisitaikymo prie klimato kaitos poreikiams Europoje kasmet reikės 18–36 mlrd. EUR.

2.5. Svarbiausiems ir matomiausiems klimato kaitos valdymo subjektams – nacionalinėms valstybėms – tenka pernelyg didelė skolos našta ir jie neturi reikiamo institucinio tvirtumo, kad sumažintų skolos lygį ir išlaikytų augimą. Dėl įvairių krizių sumažėjo fiskalinės ir pinigų politikos manevrų galimybės. Tačiau paradoksalu tai, kad duomenys iš 170 šalių rodo, kad jos 2022 m. tiesioginėms subsidijoms iškastiniam kurui išleido 1,3 trln. USD, o netiesioginėms subsidijoms – 5,7 trln. USD (pvz., neapskaitytos išlaidos sveikatai dėl iškastinio kuro sukeltos taršos) ([7]).

([2]) EESRK nuomonė Išsami biologinės įvairovės strategija COP 16: visų sektorių sutelkimas siekiant bendro tikslo (OL C, C/2024/6880, 2024 11 28, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6880/oj).
([3]) Klimato kaita pasauliui kainuoja 16 mln. USD per valandą.
([4]) Mark Z. Jacobson, 2023: *No Miracles Needed: How Today's Technology Can Save Our Climate and Clean Our Air*.
([5]) *Global Landscape of Climate Finance 2023*.
([6]) *Keeping the promise - UNEP Annual Report 2023*.
([7]) *IMF Fossil Fuel Subsidies Data: 2023 Update*.

2.6. Šiems didžiuliams uždaviniams spręsti būtinas pasaulinis konsensusas ir kovos su klimato kaita finansavimo srautų derinimas su darnaus vystymosi tikslais (DVT), kad ribotų viešųjų finansinių išteklių poveikis būtų kuo didesnis.

2.7. Šiuolaikiniame klimato diskurse pabrėžiami dvejopi **klimato kaitos švelninimo** (išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo) ir **prisitaikymo prie jos** (pasirengimo padariniams) tikslai, kurie yra labai svarbūs sprendžiant klimato krizę. EESRK abejoja, ar dabartinis požiūris, pagal kurį kovos su klimato kaita finansavimas priskiriamas tik klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos kategorijoms, yra tinkamas, atsižvelgiant į būsimus pasaulinius iššūkius. Kovos su klimato kaita finansavimo diskurse turi būti atsižvelgiama į prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo sinergiją, taip pat į tokius aspektus kaip kompensavimas, teisinga pertvarka, taip pat kompleksinius klausimus, pavyzdžiui, biologinės įvairovės nykimą, taršą ir nelygybę. Siekiant atgaivinti klimato politikos veiksmus ir darnaus vystymosi pastangas, kad būtų veiksmingai kovojama su klimato krize, labai svarbu šiuos aspektus įtraukti į platesnio masto kovos su klimato kaita finansavimo strategijas.

2.8. Pradėjusi taikyti svarbią „teisingos pertvarkos“ koncepciją, šalių konferencija (COP) ir šalių konferencija, kaip Paryžiaus susitarimo šalių susitikimas (CMA), padarė dar didesnę pažangą, nes buvo nustatytos naujos finansavimo priemonės, skirtos padėti neigiamam klimato kaitos poveikiui ypač pažeidžiamoms besivystančioms šalims reaguoti į nuostolius ir žalą. Ši diskusija yra susijusi su platesnio masto pastangomis užtikrinti finansavimą ne tik pažeidžiamoms šalims, kurios patiria didelį klimato kaitos poveikį (kartais tiesiogine prasme grėsmę fiziniam išlikimui), bet ir **kompensavimą** plačiąja prasme. Dėl šio papildomo požiūrio reikėtų surengti išsamias diskusijas ir tai galėtų būti naujas kovos su klimato kaita finansavimo sistemos ramstis. Tam reikėtų nustatyti apgalvotas sąlygas, kad būtų remiamos šalys, regionai ir bendruomenės, neapsiribojant prisitaikymu prie klimato kaitos, siekiant išgelbėti tuos, kurie patiria didžiausią klimato kaitos poveikį. Tai taip pat galėtų būti atskira Nuostolių ir žalos fondo veiklos kryptis.

2.9. Remiantis klimato teisingumo idėja, **teisingos pertvarkos finansavimui** reikia rasti atskirą vaidmenį kovos su klimato kaita finansavimo srityje. Šis kovos su klimato kaita finansavimo aspektas, kai derinamas teisingumo užtikrinimas tiems, kuriems klimato kaitos politika daro tiesioginį poveikį, ir finansavimas pereinamojo laikotarpio pramonės sektoriams, dažnai lieka nepastebėtas įprastinėse kovos su klimato kaita finansavimo sistemose. Nors pertvarkos finansavimas iš dalies sutampa su dabartiniu klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos finansavimu, vertėtų atkreipti dėmesį į teisingos pertvarkos kapitalo srautus, siekiant pabrėžti pramonės permainas ir susijusius darbo jėgos pokyčius.

2.10. Gerosios patirties pavyzdžių gausu, o juos skleidžiant reikia papildomų pastangų ir koordinavimo. EESRK atkreipia dėmesį į iniciatyvas, kurias remia Aephorijos mokslinių tyrimų ir inovacijų kompetencijos aljanso (AE4RIA) ([8]) tinklas, pavyzdžiui, „Pathways2Resilience“, „ARSINOE“ ir įmonių aplinkos, socialinės srities ir valdymo (ASV) ataskaitų teikimo veiklos DVT žemėlapį naudojant pažangius parametrus. Tai suteikia perspektyvių galimybių spręsti būsimus uždavinius.

2.11. Galimybė gauti kovos su klimato kaita finansavimą vietos iniciatyvoms ir visuomeniniams judėjimams yra labai svarbi siekiant plačiu mastu sutelkti klimato politikos veiksmus. Kaip rodo ES patirtis, šie principu „iš apačios į viršų“ grindžiami metodai yra labai svarbūs skatinant prasmingus pokyčius ir didinant bendruomenių atsparumą. Tačiau konkrečios finansinės priemonės ir būdai turi būti lengvai prieinami, užtikrinant, kad finansiniai ištekliai be nereikalingų kliūčių pasiektų vietos lygmenį. ES patirtis, įgyta vykdant sutelktinio finansavimo veiksmus klimato kaitos srityje, rodo, kad vietos bendruomenėms veiksmingai suteikiama galimybė prisiimti atsakomybę už pastangas tvarumo srityje. Sudarius palankesnes sąlygas visuomenės judėjimams gauti kovos su klimato kaita finansavimą, taip pat gali būti skatinama platesniu mastu imtis permainas skatinančių veiksmų. Kaip teisingai pripažinta neseniai paskelbtoje JT ataskaitoje ([9]), decentralizavus kovos su klimato kaita finansavimą galima padidinti atsparumą pagal principą „iš apačios į viršų“ ir taip prisidėti prie vietos kontekstui labiau pritaikytų darnaus vystymosi būdų.

([8]) https://ae4ria.org/.
([9]) https://sdgs.un.org/publications/inter-agency-policy-briefs-accelerating-progress-2030-agenda-local-global-levels.

3. **Viešųjų finansų vaidmuo**

3.1. Viešieji finansai yra labai svarbus **svertas prisitaikymui prie klimato kaitos**. Kitaip nei vykdant klimato kaitos švelninimo projektus, kurių sėkmę galima kiekybiškai įvertinti pagal sumažintą išmetamųjų teršalų kiekį ir finansinę grąžą, vertinti prisitaikymo prie klimato kaitos projektus yra sudėtingiau ir tam reikia specialių stebėsenos mechanizmų ir sudėtingų duomenų. Be to, veiksmingoms prisitaikymo priemonėms užtikrinti paprastai reikia ilgalaikių investicijų į infrastruktūrą, technologijas ir gebėjimų stiprinimą. Norint užtikrinti šių projektų finansavimą, reikia ilgalaikių viešojo ir privačiojo sektorių subjektų įsipareigojimų, taip pat ilgalaikės planavimo perspektyvos, o tai gali būti sudėtinga atsižvelgiant į konkuruojančius prioritetus ir neužtikrintus būsimus finansavimo srautus.

3.2. Nenuostabu, kad pažeidžiamų šalių prisitaikymui prie klimato kaitos skiriama nepakankamai išteklių ir per mažai dėmesio. Valdysenos, kūrimo ir faktinio projektų įgyvendinimo spragas galima sumažinti tarptautinėmis pastangomis, skirtomis gebėjimų stiprinimui, tačiau šis metodas yra ribotas. EESRK nuomone, dvejopos naudos metodo (klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos) skatinimas yra būdas nutraukti prastos valdysenos ciklą, dėl kurio paramos teikėjai yra mažiau suinteresuoti finansuoti prisitaikymą viešosiomis lėšomis.

3.3. EESRK mano, kad naudinga veiksmingai dalytis pastangomis prisitaikymo prie klimato kaitos finansavimo srautų srityje, taikant geresnius geriau kapitalizuotų ir pigesnių ES lygmens šaltinių ir galutinių naudos gavėjų subnacionaliniu lygmeniu bendradarbiavimo mechanizmus. Šia logika taip pat turėtų būti vadovaujamasi pasauliniu mastu, kur nuolatinė sąnaudų ir nepakankamų investicijų problema primena ES vidinį atotrūkį tarp labiau pasiturinčių ir atsiliekančių šalių ir (arba) regionų.

3.4. Komitetas taip pat pritaria tarptautiniams subjektams skirtiems raginimams klimato srityje pritaikyti ir plėtoti esamus finansinius produktus ir sprendimus, kad jie taptų finansiškai patraukliais ir veiksmingais prisitaikymo prie klimato kaitos projektais ([10]), nesukuriant neproporcingos naštos viešiesiems finansams ir darbuotojams. Šiomis aplinkybėmis svarbus metodas yra mišrusis finansavimas, kai viešasis sektorius atlieka labai svarbų vaidmenį mažinant riziką privačiųjų investicijų srityje.

3.5. Siekiant veiksmingai sukurti **rizikos mažinimo** mechanizmus, skirtus privačiųjų investicijų į klimato srities sprendimams besivystančiose šalyse, pasaulinių kovos su klimato kaita finansavimo institucijų remiami politikos formuotojai turėtų įgyvendinti išsamius tikslinių viešųjų intervencinių priemonių rinkinius. Jie turėtų būti strategiškai orientuoti į makroekonominės rizikos, susijusios su tokiais intervenciniais veiksmais, mažinimą, perkėlimą ar kompensavimą. Rizikos mažinimo priemonės galėtų apimti garantijų teikimą arba draudimą nuo valiutos kurso svyravimų ar politinio nestabilumo. Perkeliant riziką gali prireikti sukurti specializuotas finansines priemones arba partnerystes su daugiašalėmis institucijomis, kad būtų dalijamasi našta. Be to, kompensuojant riziką gali tekti teikti mokesčių paskatas arba subsidijas galimiems nuostoliams atlyginti. Ekonomiškai efektyviai suderinę šias intervencines priemones, politikos formuotojai gali sukurti patrauklų rizikos ir grąžos profilį, kuris paskatintų dideles privačiojo sektoriaus investicijas į klimato srities veiksmus besivystančiose šalyse.

3.6. Duomenys apie **subsidijas iškastiniam kurui** ir susijusias išlaidas rodo, kad klimato srities veiksmus būtų galima finansuoti viešosiomis lėšomis: panaikinus subsidijas valstybės biudžete iš karto atsirastų lėšų ir būtų sukurta didesnė fiskalinė erdvė. Be to, taip būtų aiškiai nustatytos kainos įmonėms ir visuomenei. Europos Parlamentas jau yra raginęs visiškai panaikinti subsidijas iškastiniam kurui ([11]), o kitas didelis teršėjas – Jungtinės Amerikos Valstijos – paskelbė panašius ketinimus, tačiau dar nesiėmė veiksmų ([12]). Laipsniškas tiesioginių ir netiesioginių subsidijų iškastiniam kurui panaikinimas turėtų būti vykdomas palaipsniui ir sąžiningai, vengiant regresinio poveikio ir sukuriant apsaugos priemones, pavyzdžiui, ES Socialinį klimato fondą, siekiant remti pažeidžiamus namų ūkius, kurių pagrindinių poreikių tenkinimas vis dar priklauso nuo iškastinio kuro.

3.7. Kovai su klimato kaita finansuoti jau buvo skirti trilijonai, o didžiulė mažiausiai išsivysčiusių šalių išorės skola iš viso siekia 570 mlrd. USD ([13]). Dabar šių valstybių mokamos skolos palūkanos yra penkis kartus didesnės nei prieš dešimtmetį ir, nerimą kelia tai, kad nuo 2018 m. jos skolai išleidžia daugiau nei švietimui. Kai kuriose skurdžiausiose šalyse skolos tvarkymo išlaidos gali siekti iki 53,4 proc. viso valstybės biudžeto ([14]). EESRK yra įsitikinęs, kad su DVT susietos obligacijos gali palengvinti šią naštą ir paremti perėjimą prie nulinio ŠESD balanso.

([10]) EBPO, 2024 m.
([11]) *COP28: MEPs want to end all subsidies for fossil fuel globally by 2025*.
([12]) *Executive Order on Tackling the Climate Crisis at Home and Abroad, The White House*.
([13]) *UNCTAD's Least Developed Countries Report 2023*.
([14]) *International climate finance: Status quo, challenges and policy perspectives.*

3.8. Reikia visapusiško požiūrio į skolos mažinimą siekiant nutraukti įsiskolinimo ir nepakankamų investicijų į, be kita ko, prisitaikymą prie klimato kaitos, ciklą, dėl kurio didėja pažeidžiamumas, ir sustiprinti su DVT siejamų obligacijų vaidmenį. Skolos mažinimas yra svarbus siekiant klimato srities veiksmų finansavimo tikslų, nes taip besivystančiose šalyse atsiras finansinių išteklių ir jos galės daugiau investuoti į klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos pastangas. Todėl EESRK pasisako už plataus masto skolos refinansavimo programos sukūrimą besivystančioms šalims.

3.9. Naudojant specialiai pritaikytus mechanizmus galima restruktūrizuoti pernelyg didelę besivystančių šalių skolą, pavyzdžiui, sudaryti skolos keitimo į klimato veiksmus sandorius, kai nebereikalaujama grąžinti tam tikros skolos dalies mainais už įsipareigojimus investuoti į atsparumo klimato kaitai ir tvarumo projektus. Toks metodas sumažina spaudimą, skatina aplinkosauginę priežiūrą ir padeda siekti pasaulinių klimato srities veiksmų. Daug dėmesio skiriant rezultatais grindžiamiems įsipareigojimams (išreikštiems iš anksto nustatytais klimato ir tvarumo veiklos rezultatų tikslais), skolos keitimo į klimato veiksmus sandoriai turėtų tapti neatsiejami nuo pasaulinės kovos su klimato kaita finansavimo sąlygų ir naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto tikslo.

3.10. Tai reikštų, kad besivystančių šalių negrąžinta valstybės skola ir tam tikru mastu privačiojo sektoriaus įsipareigojimai būtų pakeisti į su DVT susietas obligacijas, laikantis plačios tvarumo darbotvarkės (pagrįstos DVT, ypatingą dėmesį skiriant 13-ajam DVT – klimato srities veiksmams) ir laikantis Jungtinių Tautų vystymosi programos „DVT poveikio standartai obligacijų emitentams“ bei mokslu paremtų Paryžiaus ir Kunmingo ir Monrealio tikslų.

3.11. Griežtos fiskalinės taisyklės neleis veikti vietos, regionų ir nacionaliniams subjektams, be to, dėl padidėjusių palūkanų normų nebeliko iki tol turėtos galimybės pigiai skolintis. Siekiant veiksmingai pritraukti skolintąjį kapitalą klimato labui, pagrindinį vaidmenį turėtų atlikti viršvalstybinės ir tarptautinės institucijos, turinčios patikimus kredito reitingus.

3.12. Reikia skubiai įtraukti sprendimus, kurie leistų pasinaudoti privačiais finansiniais ištekliais ir kuriais privatusis sektorius būtų skatinamas įsitraukti į nacionalinius ir regioninius prisitaikymo prie klimato kaitos ir klimato kaitos švelninimo planus. Viešųjų investicijų naudojimas pritraukiant privačias investicijas ne tik kompensuoja išlaidas, įskaitant galimo neveikimo išlaidas, bet ir gali padėti užtikrinti valstybės ir subnacionalinių subjektų fiskalinį tvarumą ateityje. Turėtų būti siekiama nukreipti privatųjį kapitalą į investicijas, kuriomis bus skatinamos inovacijos siekiant konkurencinio pranašumo, kurios turėtų ilgalaikį teigiamą poveikį vietos ir regionų vystymuisi bei prisidėtų prie visuomenės ir darbuotojų socialinės ir aplinkos gerovės siekiant teisingos pertvarkos.

4. **Privačiojo sektoriaus dalyvavimas ir mišriojo finansavimo vaidmuo**

4.1. Pats laikas skatinti investuotojus plačiu mastu nukreipti investicijas nuo klimatui žalingų projektų ir kartu stiprinti gamtos atkūrimą ir išsaugojimą. Vis dar susiduriame su tokia padėtimi, kai per daug privačiųjų lėšų naudojama klimatui žalingoms investicijoms. Kaip pažymėta neseniai paskelbtoje ataskaitoje, nuo 2016 m., kai buvo priimtas Paryžiaus susitarimas, 60 didžiausių privačių bankų į iškastinio kuro bendroves investavo **6,9 trln. USD** ([15]), nepaisant „ekspertų įspėjimų, kad bet kokia tolesnė iškastinio kuro plėtra sukels klimato ir ekonominį chaosą“ ([16]). Kaip teigia Tarptautinė energetikos agentūra, „jei pasauliui pavyks pakankamai greitai sumažinti iškastinio kuro paklausą, kad iki 2050 m. būtų pasiektas nulinis grynasis išmetamas ŠESD kiekis, naujiems projektams [netvariose srityse] kiltų didelė komercinė rizika“ ([17]). Svarbus veiksnys šioje srityje yra perdraudimo sektorius, kuris į savo portfelius pradėjo įtraukti su klimatu susijusią riziką ([18]).

4.2. EESRK ragina stiprinti ir skatinti rizikos mažinimo strategijas. Tai apima:

— lengvatinį finansavimą: vyriausybes, daugiašalius plėtros bankus ar kitas tarptautines institucijas, teikiančias paskolas privačiajam sektoriui mažesnėmis nei rinkos palūkanų normomis arba palankesnėmis sąlygomis nei komercinėse rinkose. Geriausia būtų tai derinti su dotacijomis techninei pagalbai ir gebėjimų stiprinimui ([19]);

([15]) *Banking on Climate Chaos, Fossil fuel finance report 2024.*
([16]) *Banking on Climate Chaos 2023.*
([17]) *Net Zero Roadmap: A Global Pathway to Keep the 1.5°C Goal in Reach.*
([18]) *Climate change and its consequences, Munich RE.*
([19]) Kaip Žaliojo klimato fondo atveju.

— viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes infrastruktūros ir paslaugų teikimo srityje, siekiant reaguoti į išorės poveikį, susijusį su investicijomis į klimato kaitą, ypač prisitaikymo prie klimato kaitos srityje ([20]).

— subordinuotąją skolą (pagal grąžinimo prioritetą) iš nacionalinių arba daugiašalių finansų įstaigų, siekiant sumažinti riziką privatiems investuotojams. Šiuo mechanizmu didinamas žaliųjų projektų kreditingumas ir skatinamas aktyvesnis privačiojo sektoriaus dalyvavimas ([21]).

— kredito garantijų programas, pagal kurias viešoji arba daugiašalė institucija įsipareigoja grąžinti visą paskolą arba jos dalį, jei pirminis (privatus) skolininkas nevykdo įsipareigojimų. Taigi šia programa didinamos paskatos privačiajam sektoriui dalyvauti kovos su klimato kaita finansavimo veikloje ir mažinama negrąžinimo rizika ([22]).

4.3. EESRK ragina verslo lyderius ir nuomonės formuotojus pasinaudoti teigiamu naratyvu ir atkreipti dėmesį į klimato politikos veiksmų teikiamas galimybes, ypač kai susiduriama su didžiuliais nuostoliais, patiriamais dėl neveikimo klimato kaitos srityje. Pakeitus požiūrį iš „klimato kaita – grėsmė“ į „klimato kaita, apskritai tarša ir biologinės įvairovės nykimas – bendras rūpestis, kurį pašalinus bus užtikrintas verslo veiklos tęstinumas“, bus lengviau įvykdyti būtiną pertvarką ir išvengti turto neišnaudojimo bei visiško ekonomikos žlugimo.

4.4. EESRK remia Avinash Persaud ([23]) inovatyvų požiūrį į keturis iššūkius: dėl makroekonominės rizikos klimato srities projektų besivystančiose šalyse neįmanoma finansuoti; būtinybė šiuos projektus finansuoti plačiu mastu, kad būtų galima pasiekti visuotinius klimato srities tikslus; rinkos šią riziką pernelyg padidina, ypač sunkiu laikotarpiu; nauda, kuri gaunama iš oficialios intervencijos, kuri dėl iššūkių svarbos viršijo išlaidas. A. Persaud siūlomas sprendimas skatintų privatųjį sektorių finansuoti pelningus projektus, kuriems tenka apie 60 proc. būtinų investicijų, daugiausia skirtų klimato kaitos švelninimui, suteikiant dalinę valiutos rizikos garantiją ir taip sumažinant investicijų išlaidas atitinkamuose regionuose (pavyzdžiui, vidutinės saulės fotovoltinio parko statybai reikalingo kapitalo pritraukimo palūkanų sąnaudos yra pernelyg didelės – 10,6 proc. per metus pirmaujančiose besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse, palyginti su 4 proc. ES).

4.5. Informacijos apie išmetamą ŠESD kiekį atskleidimas ir informavimas apie platesnį tvarumo pėdsaką ir pastangas įmonės lygmeniu atlieka labai svarbų vaidmenį skatinant investuotojų poreikį finansuoti transformuojančius kovos su klimato kaita veiksmus ir užtikrinti, kad finansiniai srautai atitiktų Paryžiaus susitarimo 2 straipsnio 1 dalies c punkte numatytą mažo išmetamo ŠESD kiekio ir klimato kaitai atsparaus vystymosi trajektoriją. Tarptautinių tvarumo standartų valdyba (ISSB) ir Europos finansinės atskaitomybės patariamoji grupė (EFRAG) yra du atskiri subjektai, dalyvaujantys rengiant ir teikiant rekomendacijas dėl informacijos teikimo standartų, ir gali viena kitą papildyti. Tai ypač svarbu tarptautinėms korporacijoms, kurios turi laikytis abiejų standartų rinkinių. EESRK ragina abi institucijas veiksmingai bendradarbiauti siekiant labiau suderinti standartus ir užtikrinti sąveikumą.

4.6. Dvejopo reikšmingumo principas, aiškiai įtrauktas į ES informacijos apie tvarumą teikimo reglamentavimo sistemą, suteikia galimybę tapti plačiai priimtu pavyzdžiu visame pasaulyje rengiamiems standartams, ypač kalbant apie ISSB darbą. Taip būtų sudarytos vienodos sąlygos, nes pasauliniu mastu įmonės būtų įpareigotos informuoti ne tik apie tai, kokį poveikį joms daro tvarumo klausimai, bet ir apie tai, kaip jų veikla veikia visuomenę ir aplinką apskritai.

5. **Tarptautinės finansų struktūros ir jos valdysenos reforma**

5.1. EESRK pabrėžia, kad itin svarbu sutelkti finansinius išteklius ir juos nukreipti daugialypiams ir pražūtingiems klimato kaitos padariniams šalinti. Todėl labai svarbu reformuoti tarptautinę finansų struktūrą ir jos valdyseną. Pagrindiniai pasaulinės kovos su klimato kaita finansavimo dalyviai yra Europos investicijų bankas (EIB) ir kiti daugiašaliai plėtros bankai, o privatūs bankai veikia kaip sverto poveikį darantys partneriai.

5.2. ECB, kaip euro zonos centrinė bankininkystės institucija, daro didelę įtaką pinigų politikai, bankų reguliavimui ir finansinio stabilumo priemonėms. EESRK remia ECB vaidmenį skatinant klimato kaitai atžvalgią finansinę praktiką, įskaitant investicijas į prisitaikymą prie klimato kaitos, ir užtikrinant suderinamumą su Paryžiaus susitarimo tikslais.

([20]) Kaip dvejopos paskirties tunelių potvyniams mieste valdyti, atveju, pavyzdžiui, Malaizijoje.
([21]) Kaip Gemini vėjo elektrinių parko Nyderlanduose atveju.
([22]) Kaip Afrikos plėtros bankas, turintis Žaliųjų investicijų fondą Ruandoje.
([23]) Žr. A. Persaud straipsnį.

5.3. EESRK nuomone, privatūs bankai gali atlikti labai svarbų vaidmenį kovos su klimato kaita finansavimo srityje, jei jie bendradarbiaus su viešosiomis finansų įstaigomis kuriant sistemas ir paskatas siekiant didesnių privačiojo sektoriaus investicijų į klimatui nekenkiančius projektus.

5.4. 2023 m. gruodžio mėn. nuspręsta parengti JT pagrindų konvenciją dėl tarptautinio bendradarbiavimo mokesčių srityje ([24]) – tai būtų dar vienas būdas padidinti kovos su klimato kaita finansavimą skatinant skaidrią ir sąžiningą tarptautinę mokesčių praktiką siekiant DVT. Toks bendradarbiavimas padeda sutelkti vidaus išteklius, kovoti su mokesčių slėpimu ir užtikrinti, kad darniam vystymuisi būtų skirta daugiau lėšų.

5.5. EESRK ragina reformuoti tarptautinę finansų struktūrą ir jos valdyseną, kad būtų sukurta tvirta sistema, skirta nukreipti finansinius srautus pasauliniams klimato srities tikslams įgyvendinti ir remti perėjimą į tvarią ir atsparią ateitį ([25]). EESRK pasisako už aktyvų ES dalyvavimą reformavimo procese, ypač atsižvelgiant į JT aukščiausiojo lygio susitikimą dėl ateities, ketvirtąją tarptautinę vystymosi finansavimo konferenciją ([26]) ir tolesnius su jais susijusius veiksmus.

6. **Pilietinės visuomenės vaidmuo kovos su klimato kaita ir tvarumo finansavimo srityse**

6.1. EESRK pabrėžia, kad pilietinė visuomenė atlieka itin svarbų vaidmenį kovos su klimato kaita finansavimo srityje: ji pasisako už teisingą kovos su klimato kaita lėšų paskirstymą siekiant spręsti su nevienodu pažeidžiamumu, patiriamu poveikiu ir skirtingais reagavimo į klimato kaitos poveikį pajėgumais susijusias problemas. Labai svarbu užtikrinti, kad šie procesai būtų demokratiški ir juose aktyviai dalyvautų pilietinės visuomenės organizacijos (PVO) ir vietos bendruomenės, siekiant užtikrinti teisingą paskirstymą ir veiksmingą naudojimą. Tai turėtų remti tokios iniciatyvos kaip Bendras DVT fondas. Šiomis pastangomis siekiama sukurti įtraukias finansavimo ekosistemas, skatinančias strategines viešojo ir privačiojo kapitalo investicijas, kad iki 2030 m. būtų pasiekti pasauliniai tikslai.

6.2. EESRK pasisako už kovos su klimato kaita finansavimo sistemą, pagal kurią pirmenybė būtų teikiama pažeidžiamoms tautoms ir bendruomenėms joms teikiant reikiamų išteklių prisitaikyti prie klimato kaitos ir pereiti prie mažo anglies dioksido pėdsako technologijų plėtojimo. Komitetas pabrėžia, kad diskusijose dėl kovos su klimato kaita finansavimo reikia nustatyti kompensavimo mechanizmus („nuostoliai ir žala“), kad globaliųjų Pietų šalių atžvilgiu būtų užtikrintas teisingas išteklių paskirstymas ir naudojimas.

6.3. EESRK pabrėžia, koks svarbus yra įtraukumas priimant ir įgyvendinant kovos su klimato kaita finansavimo sprendimus ir taip užtikrinant, kad investicijos būtų veiksmingos ir tvarios. Komitetas pripažįsta, kad pilietinės visuomenės organizacijos turi didelį potencialą, kaip svertu pasinaudodamos vietos žiniomis ir patirtimi, veiksmingai nukreipti su klimatu susijusį finansavimą. EESRK pabrėžia, kad moterys ir mergaitės, kurios patiria neproporcingai didelį klimato kaitos poveikį, atlieka labai svarbų vaidmenį užtikrinant klimato srities strategijų įgyvendinimą vietos lygmeniu, ir atkreipia dėmesį į tai, kaip svarbu gerinti švietimą ir taip padėti siekti DVT ([27]).

7. **Indėlis į UNFCCC *ad hoc* darbo programą dėl naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto kovos su klimato kaita finansavimo tikslo**

7.1. EESRK remia ES poziciją ([28]) dėl galimybių veiksmingai plėtoti naują kolektyvinį kiekybiškai įvertintą tikslą sutelkimo ir remia pasiūlymą šį tikslą suskirstyti į keturias grupes 1) taikymo sritis, 2) struktūra, 3) dydis, 4) laukiami rezultatai.

Dėl naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto tikslo taikymo srities

7.2. EESRK pritaria tam, kad naujas kolektyvinis kiekybiškai įvertintas tikslas būtų plačiai taikomas ir klimato srities veiksmams būtų naudojami įvairūs finansiniai ištekliai įtraukiant tarptautinius viešuosius, privačiuosius ir inovatyvius šaltinius, pavyzdžiui, žaliąsias obligacijas ir klimato fondus. Tačiau privačių ir inovatyvių šaltinių įtraukimas neturėtų nustelbti poreikio, jog būtini tvirti viešojo finansavimo įsipareigojimai.

([24]) Žr. naujausią ES pareiškimą šiuo klausimu.

([25]) Tai galėtų apimti tokius veiksmus, kaip didesnis dėmesys labiausiai klimato kaitos pažeidžiamų šalių nuomonei G 20, TVF ir kitose finansų institucijose; papildoma parama Pasaulinio kovos su klimato kaitos rizika skydo iniciatyvai[24] klimato kaitos pažeidžiamose šalyse; tolesnio DPB bendradarbiavimo stiprinimas siekiant bendrų veiksmų klimato srityje, bendro finansavimo ir panašiai; finansinės ir kitos su klimato kaita susijusios rizikos, su didele skola susijusio pažeidžiamumo ir panašių klausimų nagrinėjimas dokumentuose ir veiksmuose; bendros sistemos sukūrimas siekiant suderinti su darnaus vystymosi tikslais ir pan.

([26]) FFD4 | Tvarios plėtros finansavimo biuras.

([27]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Įgalinti jaunimą siekti darnaus vystymosi pasitelkiant švietimą“ (OL C 100, 2023 3 16, p. 38).

([28]) *EU's views on the 2024 work plan for the NCQG on climate finance*.

7.3. EESRK pabrėžia, jog reikia **patikimų stebėjimo mechanizmų**, kad būtų užtikrintas skaidrumas ir klimato srities tikslų laikymasis. Be griežto vykdymo, šie mechanizmai gali neužtikrinti pakankamos atskaitomybės.

Dėl naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto tikslo struktūros

7.4. EESRK pritaria nustatytam **10 metų** veiklos laikotarpiui (2025–2034 m. arba 2026–2035 m.), kuris suderintas su nulinio grynojo anglies dioksido kiekio tikslais iki 2050 m., taip suinteresuotiesiems subjektams suteikiant aiškumo. Vis dėlto tam, kad būtų nedelsiant imamasi veiksmų, gali prireikti skubesnių ir trumpesnio laikotarpio tarpinių reikšmių.

7.5. Todėl EESRK siūlo kas penkerius metus atlikti peržiūrą, kuri būtų tinkamai suderinta su **nacionaliniu lygmeniu nustatytais įpareigojančiais veiksmais**, siekiant įvertinti pažangą ir prisitaikyti prie kintančių poreikių ir prioritetų.

7.6. EESRK pabrėžia, kad svarbu į naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto tikslo sistemą įtraukti tikslus ir **teminius potikslius**, kad būtų aiškūs kovos su klimato kaita finansavimo paskirstymo ir įgyvendinimo kriterijai. Vis dėlto gali prireikti dar **konkretesnių ir platesnio užmojo tikslų**, visų pirma susijusių su pastangomis prisitaikyti prie klimato kaitos ir ją sušvelninti.

7.7. Į naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto tikslo sistemą galėtų būti įtraukti potiksliai teminėms sritims, gavėjams, kanalams, sektoriams, dėl atsparumo klimato kaitai didinimo, išmetamo ŠESD kiekio mažinimo, galimybių gauti finansinių išteklių didinimo, subsidijų iškastiniam kurui mažinimo ir **finansinių srautų suderinimo** su nedideliu išmetamu ŠESD kiekiu ir klimato kaitos poveikiui atspariu vystymusi ([29]).

Dėl naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto tikslo dydžio

7.8. EESRK siūlo, kad tikslas būtų nustatytas kaip **tinkama ekonominės galios ir principo „teršėjas moka“ pusiausvyra** ([30]) ir būtų proporcingai atspindėti išsivysčiusių šalių įsipareigojimai ir indėlis. Siekiant užtikrinti tinkamą klimato srities veiksmų finansavimą, kartu išlaikant pusiausvyrą, kad būtų išvengta per didelės finansinės naštos, gali prireikti didesnių procentinių dydžių arba absoliučių sumų.

7.9. Komitetas rekomenduoja nustatant bendrą kovos su klimato kaita finansavimo sumą atsižvelgti į besivystančių šalių poreikius ir prioritetus remiantis UNFCCC skirtomis **nacionalinėmis ataskaitomis**.

7.10. EESRK pabrėžia, kad apskaičiuojant bendrą sumą reikia atsižvelgti į **įvairius įnašų mokėtojus ir priemones** ir juos stebėti, įskaitant dotacijas, lengvatines paskolas, skolos mažinimo schemas ir privačiąsias investicijas. Be to, EESRK pasisako už tai, kad finansuojant kovą su klimato kaita daug dėmesio būtų skirta dotacijoms, siekiant išvengti dar didesnio pažeidžiamų šalių įsiskolinimo, ir rekomenduoja įtraukti skolos mažinimo schemas (pvz., naudojant su DVT siejamas obligacijas ([31])), valiutos kurso rizikos mažinimo garantijas, privačias investicijas ir kt.

Numatomi rezultatai, susiję su nauju kolektyviniu kiekybiškai įvertintu tikslu

7.11. Dėl ES pasiūlymo EESRK rekomenduoja, kad derybose dėl naujojo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto tikslo turėtų būti siekiama, kad kovos su klimato kaita finansavimas 1) labiau atitiktų paskirtį ir būtų palankus biologinei įvairovei, 2) būtų didesnis jo poveikis ir užtikrinta, kad jis būtų a) paprastesnis, veiksmingesnis ir prieinamesnis, b) mažiau biurokratiškas, c) orientuotas į lyčių aspektą ir 3) tiksliau orientuotas į pažeidžiamiausias šalis ir bendruomenes. Komitetas ragina imtis konkretesnių veiksmų ir prisiimti privalomus įsipareigojimus, kad šie rezultatai būtų pasiekti.

([29]) Kaip nustatyta Paryžiaus susitarimo 2 straipsnio 1 dalies c punkte.

([30]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/98/EB dėl atliekų (COM(2023) 420 final – 2023/0234 (COD)) (OL C, C/2024/888, 2024 2 6, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/888/oj).

([31]) Žr. punktus dėl skolos mažinimo (3.7–3.10 punktai).

7.12. Visi kovos su klimato kaita finansavimo srautai pagal Paryžiaus susitarimą turėtų atitikti teisingos pertvarkos koncepcijos dvasią, pabrėžiant būtinybę neperžengti saugaus ir teisingo Žemės eksploatavimo ribos ir laikytis platesnių socialinių ir ekonominių tikslų, kurių pagrindas – DVT.

Briuselis, 2024 m. rugsėjo 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Oliver RÖPKE